

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wniosek dotyczący dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady zmieniającej dyrektywę 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar”

(COM(2022) 732 final — 2022/0426(COD))

„Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów »Sprawozdanie z postępów w zwalczaniu handlu ludźmi (czwarte sprawozdanie)«”

(COM(2022) 736 final)

(2023/C 228/15)

Sprawozdawca: **José Antonio MORENO DÍAZ**

Współsprawozdawca: **Pietro Vittorio BARBIERI**

Wniosek o konsultację	Komisja Europejska, 8.2.2023
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa
Data przyjęcia przez sekcję	3.4.2023
Data przyjęcia na sesji plenarnej	27.4.2023
Sesja plenarna nr	578
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	125/1/1

1. Wnioski i zalecenia

1.1. Handel ludźmi jest haniebnym przestępstwem i poważnym naruszeniem praw podstawowych danej osoby. W strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej z 2020 r. zasygnalizowano, jaką rolę w handlu ludźmi odgrywa przestępczość zorganizowana oraz jakie koszty ludzkie się z tym wiążą.

1.2. W 2011 r. przyjęto dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE⁽¹⁾ w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar. W 2021 r. Komisja Europejska przyjęła strategię UE w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025 i już wówczas stwierdziła, że wdrażanie dyrektywy należy poddać ocenie, aby je usprawnić.

1.3. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) z zadowoleniem przyjmuje czwarte sprawozdanie z postępów, w którym podkreślono ewolucję tych zjawisk, a także wniosek dotyczący zmiany dyrektywy w sprawie zwalczania handlu ludźmi. Dyrektywa ta ma na celu zapobieganie handlowi ludźmi i zwalczanie tego procederu oraz ochronę ofiar. Dlatego też opiera się na trzech ramach działania: (i) kryminalizacji, ściganiu i oskarżaniu w odniesieniu do handlu ludźmi, w tym określaniu przestępstw, kar i sankcji; (ii) pomocy i wsparciu dla ofiar handlu ludźmi oraz ich ochronie; a także na (iii) zapobieganiu handlowi ludźmi.

1.4. EKES pozytywnie ocenia rozszerzenie definicji różnych form wykorzystywania. Komitet zgadza się, że wykaz tych przestępstw należy rozumieć jako niewyczerpujący, ponieważ niestety każdego dnia wykorzystywanie przybiera nowe formy. Uważa, że państwa członkowskie powinny rozumieć w ten sposób kwestię handlu ludźmi, przyjmując kompleksowe podejście do zagadnień związanych z wykorzystywaniem.

1.5. EKES jest zdania, że należałoby wzmocnić aspekt płci w treści i wdrażaniu dyrektywy, biorąc pod uwagę, że zdecydowaną większość ofiar stanowią kobiety i dziewczęta. Należy również zwrócić uwagę na trudne sytuacje, które mogą sprzyjać werbowaniu i wykorzystywaniu przez siatki przestępcze i inne. Ponadto należy poświęcić więcej uwagi innym słabszym grupom społecznym, w tym uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl oraz osobom, które nie posiadają dokumentów lub mają niepewny status pobytu.

(¹) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/36/UE z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar, zastępująca decyzję ramową Rady 2002/629/WSiSW (Dz.U. L 101 z 15.4.2011, s. 1).

1.6. EKES ocenia pozytywnie wyraźne odniesienie do internetowego wymiaru przestępstw handlu ludźmi. Stosowanie nowych technologii sprzyja przestępstwom handlu ludźmi, ułatwiając i zwiększając dostęp do ofiar i ich wykorzystywanie oraz nastrożając większych trudności w monitorowaniu zysków z tych przestępstw.

1.7. EKES popiera opracowanie przez Komisję lepszego systemu kar. Ocena unaoczniała, że większość państw członkowskich nie opracowała w pełni nieobowiązkowych środków karnych, w związku z czym nowy obowiązkowy system, w którym wprowadza się rozróżnienie na przestępstwa zwykłe i kwalifikowane, usprawnia zwalczanie przestępstw handlu ludźmi.

1.8. EKES ocenia pozytywnie również to, że osoby prawne mogą być podlegać karom, które mogą pozbawiać je prawa do korzystania ze świadczeń publicznych lub pomocy, nakazywać czasowe lub stałe zamknięcie zakładów lub wprowadzać czasowy lub stały zakaz prowadzenia działalności gospodarczej. Uważa, że świadome korzystanie z usług stanowiących formę wyzysku można by powiązać z dyrektywą w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju, by móc pociągnąć do odpowiedzialności również te przedsiębiorstwa, które czerpią korzyści z różnych form wykorzystywania.

1.9. EKES jest zdania, że w dyrektywie należy zwrócić większą uwagę na ofiary handlu ludźmi, i pragnie przypomnieć, że państwa członkowskie mają obowiązek otoczyć je opieką, chronić je i zapewniać w jak największym stopniu ich włączenie społeczne. Dyrektywa powinna nie tylko przypominać, że nie należy karać ofiar handlu ludźmi, lecz również wzmacniać mechanizmy i instrumenty pomocy i wsparcia dla ofiar, zwłaszcza z grup szczególnie wrażliwych.

1.10. EKES zwraca się do Komisji o uwzględnienie we wniosku dotyczącym dyrektywy konieczności zachowania zgodności z dyrektywą Rady 2004/81/WE⁽²⁾ z 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami.

1.11. EKES ponownie zwraca uwagę na znaczenie działań na rzecz zapobiegania handlowi ludźmi, kładąc nacisk na potrzebę zmniejszenia popytu na wszelkie formy wykorzystywania. Jak zauważono w sprawozdaniu, popyt na tanią siłę roboczą i prostytucję nadal rośnie, pomimo faktu że często wiąże się one z przestępstwami handlu ludźmi.

1.12. EKES zgadza się co do potrzeby sprawniejszego gromadzenia danych, a także udoskonalenia narzędzi służących do lepszego rozpoznawania tych przestępstw. Jak podkreślono w sprawozdaniu, wiele przypadków jest niezgłaszanych, czemu też należy zaradzić i na co należy zareagować w drodze koordynacji i współpracy między państwami członkowskimi, a także z instytucjami europejskimi.

1.13. EKES jest zdania, że przedstawienie wniosku dotyczącego dyrektywy powinno posłużyć podnoszeniu świadomości i lepszemu informowaniu o potrzebie sprawniejszego zwalczania handlu ludźmi. Naruszenie praw wskutek różnych rodzajów wykorzystywania wymaga kompleksowej i wielowymiarowej reakcji, w której kapitalne znaczenie ma rola obywateli i obywaterek w walce z bezkarnością i normalizacją nadużyć.

1.14. EKES przypomina, że czynniki wpływające na handel ludźmi obejmują: feminizację ubóstwa, różnice w dostępie kobiet i mężczyzn do nauki i zasobów, nierówności medyczne i w zakresie zdrowia, rozprzestrzenianie się przemocy ze względu na płeć na świecie oraz bardziej ogólne różnice społeczne między mężczyznami a kobietami.

1.15. Koniecznym krokiem jest opracowanie przez państwa członkowskie kolejnych krajowych mechanizmów ukierunkowanej pomocy, w ramach których organizacje społeczeństwa obywatelskiego uczestniczyłyby w identyfikacji ofiar i świadczeniu usług wsparcia. Dla każdego państwa członkowskiego można by stworzyć kolejne narzędzie: niezależny organ monitorowania i gwarancji obejmujący krajowego sprawozdawcę, który monitoruje skuteczność środków wdrożonych przez państwa członkowskie w ramach zwalczania handlu ludźmi, prowadzi badania i utrzymuje kontakty z publicznymi i prywatnymi zainteresowanymi stronami zajmującymi się tym zjawiskiem na różnych poziomach.

⁽²⁾ Dyrektywa Rady 2004/81/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie dokumentu pobytowego wydawanego obywatelom państw trzecich, którzy są ofiarami handlu ludźmi lub wcześniej byli przedmiotem działań ułatwiających nielegalną imigrację, którzy współpracują z właściwymi organami (Dz.U. L 261 z 6.8.2004, s. 19).

2. Uwagi ogólne

2.1. ONZ zdefiniowała handel ludźmi na szczeblu międzynarodowym w 2000 r., stwierdzając, że:

- „»Handel ludźmi« oznacza werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania” (art. 3 protokołu ONZ o handlu ludźmi z 2000 r).
- Wykorzystywanie oznacza „wykorzystanie prostytutki innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów”.

2.2. Handel ludźmi jest haniebnym przestępstwem i poważnym naruszeniem praw podstawowych danej osoby. W strategii bezpieczeństwa Unii Europejskiej z 2020 r. zasygnalizowano, jaką rolę w handlu ludźmi odgrywa przestępczość zorganizowana oraz jakie koszty ludzkie się z tym wiążą.

2.3. W 2011 r. przyjęto dyrektywę 2011/36/UE w sprawie zapobiegania handlowi ludźmi i zwalczania tego procederu oraz ochrony ofiar (dyrektywa w sprawie zwalczania handlu ludźmi). Był to istotny krok w kierunku harmonizacji przepisów między państwami członkowskimi. W 2021 r. Komisja przyjęła strategię UE w zakresie zwalczania handlu ludźmi na lata 2021–2025 i już wówczas stwierdziła, że wdrażanie dyrektywy należy poddać ocenie, aby je usprawnić.

2.4. Przeprowadzona przez Komisję ocena obejmuje okres transpozycji dyrektywy (od kwietnia 2013 r. do marca 2022 r.) i opiera się na danych zgromadzonych na szczeblu europejskim oraz na informacjach jakościowych zebranych podczas rozmów z ekspertami i wyspecjalizowanymi podmiotami.

2.5. Wewnętrzna ocena Komisji unaocniła trudności w prawidłowym oszacowaniu rzeczywistej liczby ofiar, ponieważ liczbę 55 314 ofiar zidentyfikowanych w latach 2013–2022 uznaje się za zaniżoną. Wykorzystywanie seksualne nadal jest najczęstszą formą wyzysku w handlu ludźmi, gdyż odpowiada za 55,7 % przypadków zgłoszonych w 2021 r., przy czym coraz poważniejszym problemem staje się wyzysk pracowników, szczególnie w takich sektorach jak rolnictwo, budownictwo czy też usługi opiekuńcze. Pokrzywdzone dzieci stanowią 21 % wszystkich ofiar handlu ludźmi, a kobiety i dziewczęta – 75 %.

2.6. W ocenie i sprawozdaniu odnotowano również, że ściganie i skazywanie sprawców wciąż pozostaje na bardzo niskim poziomie, co może sprzyjać kulturze bezkarności wśród handlarzy ludźmi. Sieci społecznościowe stworzyły nowe możliwości dla siatek przestępczych działających w UE, z których większość uczestniczy w handlu ludźmi. Wojna w Ukrainie może również prowadzić do nasilenia się przemytu ludzi i handlu ludźmi. Handel ludźmi jest wciąż przestępstwem niskiego ryzyka, które przynosi duże zyski.

2.7. Chociaż dyrektywa przyczyniła się do ustanowienia wspólnych ram prawnych dotyczących zwalczania handlu ludźmi, to unaocniła również trudności w poczynieniu postępów w zwalczaniu pewnych form wykorzystywania, które wymykają się definicji handlu ludźmi, oraz przestępstw transgranicznych. W dyrektywie wskazano również, co należy poprawić w procesach ścigania i oskarżania handlarzy ludźmi, a także podkreślono potrzebę poprawy zdolności organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości z myślą o prowadzeniu dochodzeń finansowych związanych z handlem ludźmi.

2.8. Chociaż dyrektywa skupia się również na ochronie przed handlem ludźmi, to ocena pokazała, że można wprowadzić udoskonalenia m.in. w takich kwestiach jak stosowanie zasady odstąpienia od ścigania ofiar i zasady niestosowania wobec nich sankcji; ochrona ofiar w postępowaniach przygotowawczych i sądowych oraz udzielanie pomocy adekwatnej do cech i potrzeb ofiar, zwłaszcza dzieci i grup szczególnie wrażliwych. Stwierdzono również, że problemem jest słabe gromadzenie i przetwarzanie danych dotyczących handlu ludźmi.

2.9. W ocenie uznano znaczenie dyrektywy jako punktu zwrotnego w zwalczaniu handlu ludźmi w UE. Podkreślono również potrzebę poczynienia postępów w opracowywaniu narzędzi poprawiających monitorowanie handlu i handlarzy ludźmi, zapobieganie handlowi ludźmi, ściganie przestępstw tego rodzaju i ich rozpatrywanie przez sądy, a także usprawniających pomoc dla ofiar.

2.10. W tym kontekście wniosek przedstawiony przez Komisję dotyczy zmiany dyrektywy. Ma ponadto zapewnić szereg środków ulepszących zapobieganie handlowi ludźmi i zwalczanie tego procederu w UE oraz ochronę ofiar.

3. Dyrektywa w sprawie zwalczania handlu ludźmi

3.1. Dyrektywa w sprawie zwalczania handlu ludźmi ma na celu zapobieganie handlowi ludźmi i zwalczanie tego procederu oraz ochronę ofiar. Dlatego też opiera się na trzech ramach działania: (i) kryminalizacji, ściganiu i oskarżaniu w odniesieniu do handlu ludźmi, w tym określaniu przestępstw, kar i sankcji; (ii) pomocy i wsparciu dla ofiar handlu ludźmi oraz ich ochronie; a także na (iii) zapobieganiu handlowi ludźmi.

3.2. EKES z zadowoleniem przyjmuje przedstawienie wniosku dotyczącego zmiany tej dyrektywy, ponieważ zgadza się z potrzebą dalszych postępów i poprawy w zwalczaniu handlu ludźmi i w ochronie ofiar. Podziela stanowisko, że handel ludźmi staje się coraz większym zagrożeniem w okolicznościach, które są bardziej skomplikowane niż w 2011 r.

3.3. EKES z zadowoleniem przyjmuje rozszerzenie definicji różnych form wykorzystywania i pochwała odniesienie się w sprawozdaniu do tych różnych form. Chociaż najczęstszym rodzajem wykorzystywania w sprawach związanych z handlem ludźmi jest wciąż wykorzystywanie seksualne, a drugim pod względem powszechności jest wyzysk pracowników, to istnieją również inne formy handlu ludźmi uwzględnione w dyrektywie (wykorzystywanie do żebractwa, do prowadzenia działalności przestępczej lub handlu narządami) i niektóre z nich nasiliły się w ostatnich latach. Jednocześnie pojawiły się inne zjawiska – nieuwzględnione w dyrektywie – które można by również uznać za formy handlu ludźmi, takie jak przymusowe małżeństwa, macierzyństwo zastępcze czy też nielegalne adopcje. EKES z zadowoleniem przyjąłby włączenie odniesienia do „zatrudniania w warunkach szczególnego wyzysku”, co znalazło odzwierciedlenie w dyrektywie UE w sprawie kar wobec pracodawców. EKES uważa, że potrzeba więcej wytycznych Komisji dotyczących definicji tych różnych możliwych form, aby zapewnić bardziej jednolite stosowanie przez państwa członkowskie.

3.4. Komitet zgadza się, że wykaz tych przestępstw należy rozumieć jako niewyczerpujący, ponieważ niestety każdego dnia wykorzystywanie przybiera nowe formy. Uważa, że państwa członkowskie powinny rozumieć w ten sposób kwestię handlu ludźmi, przyjmując kompleksowe podejście do zagadnień związanych z wyzyskiem.

3.5. EKES jest zdania, że należałoby wzmocnić aspekt płci w treści i wdrażaniu dyrektywy, biorąc pod uwagę, że zdecydowaną większość ofiar stanowią kobiety i dziewczęta. Podobnie należy zwrócić uwagę na pewne grupy szczególnie wrażliwe, w tym uchodźców, osoby ubiegające się o azyl oraz osoby nieposiadające dokumentów lub posiadające niepewny status pobytu, a także na sytuacje wymagające szczególnego traktowania, które mogą ułatwić rekrutację i wykorzystywanie przez siatki przestępcze. Komitet zwraca uwagę, że czynniki wpływające na handel ludźmi obejmują: feminizację ubóstwa, różnice w dostępie kobiet i mężczyzn do nauki i zasobów, nierówności medyczne i w zakresie zdrowia, rozprzestrzenianie się przemocy ze względu na płeć na świecie oraz bardziej ogólne różnice społeczne między mężczyznami a kobietami.

3.6. EKES ocenia pozytywnie fakt, że zawarto wyraźne odniesienie do internetowego wymiaru przestępstw handlu ludźmi. Stosowanie nowych technologii sprzyja przestępstwom handlu ludźmi, ułatwiając i zwiększając dostęp do ofiar i ich wykorzystywanie oraz nastroczając większych trudności w monitorowaniu zysków z tych przestępstw. Sieci społecznościowe ułatwiają werbowanie i wykorzystywanie ofiar i sprawiają, że do sytuacji wykorzystywania doszły również nowe nadużycia, takie jak rozpowszechnianie zdjęć, nagrań wideo itp.

3.7. EKES popiera opracowanie przez Komisję lepszego systemu kar. Ocena unaoczniała, że większość państw członkowskich nie opracowała w pełni nieobowiązkowych środków karnych, w związku z czym nowy obowiązkowy system, w którym wprowadza się rozróżnienie na przestępstwa zwykłe i kwalifikowane, usprawnia zwalczanie przestępstw handlu ludźmi.

3.8. EKES ocenia pozytywnie również to, że osoby prawne mogą być podlegać karom, które mogą pozbawiać je prawa do korzystania ze świadczeń publicznych lub pomocy, nakazywać czasowe lub stałe zamknięcie zakładów lub wprowadzać czasowy lub stały zakaz prowadzenia działalności gospodarczej. Uważa, że świadome korzystanie z usług stanowiących formę wyzysku można by powiązać z dyrektywą w sprawie należytej staranności przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju, by móc pociągnąć do odpowiedzialności również te przedsiębiorstwa, które czerpią korzyści z różnych form wykorzystywania. Punktem odniesienia mogą być doświadczenia związane z przypadkami wyzysku pracowników.

3.9. EKES uważa, że krokiem naprzód jest propozycja zmiany, zgodnie z którą za przestępstwo uznaje się korzystanie z usług lub działalności opartej na wyzysku ze świadomością, że osoba świadcząca daną usługę lub działalność jest ofiarą handlu ludźmi, czyli, gdy dochodzi do świadomego korzystania (ang. *knowing use*) z usług stanowiących formę wyzysku, i że mogą temu towarzyszyć surowsze środki ze strony państw członkowskich. Komitet sądzi, że istotne jest udzielenie państwom członkowskim większego wsparcia w zakresie wdrażania w tym zakresie oraz przeprowadzenie oceny wpływu

tego środka – zarówno pod kątem zapobiegania handlowi ludźmi, jak i ścigania go – w sprawozdaniu z transpozycji, które Komisja ma przedłożyć Parlamentowi i Radzie, tak by nie dopuścić do jego szkodliwego wpływu na ofiary lub grupy szczególnie wrażliwe oraz upewnić się, że stanowi krok naprzód z punktu widzenia zwalczania kultury bezkarności istniejącej wokół tych przestępstw.

3.10. EKES uważa, że wskazane jest, by Komisja dostosowała ramy regulacyjne i ramy dotyczące kar do świata internetu. W tym względzie szczególnie pozytywne jest to, że dyrektywa uwzględnia zabezpieczenie i konfiskatę mienia zgodnie z ramami regulacyjnymi ustanowionymi w tym zakresie przez Unię Europejską. Mienie odzyskane od sprawców powinno stać się dostępne w celu wypłaty odszkodowań ofiarom, a ofiary powinny mieć pierwszeństwo w kolejności zaspokajania wierzycieli.

3.11. EKES ocenia pozytywnie fakt, że Komisja podkreśla potrzebę poprawy współpracy w odniesieniu do przestępstw handlu ludźmi, które popełniane są między różnymi państwami członkowskimi. Zasadnicze znaczenie ma współpraca transgraniczna i można ją usprawnić za pomocą wymiany informacji, wspólnych działań oraz szkoleń dla kadry zawodowej – w tym zwłaszcza dla organów ścigania – która zajmuje się ofiarami transgranicznymi.

3.12. Koniecznym krokiem jest opracowanie przez państwa członkowskie kolejnych krajowych mechanizmów ukierunkowanej pomocy, w ramach których organizacje społeczeństwa obywatelskiego uczestniczyłyby w identyfikacji ofiar i świadczeniu usług wsparcia. EKES sądzi, że Komisja powinna wspierać państwa członkowskie w tworzeniu lub wzmocnianiu tych instrumentów, które można by koordynować na szczeblu europejskim w celu poprawy opieki nad ofiarami handlu ludźmi i ich ochrony. Postępy w tworzeniu europejskiego instrumentu ukierunkowanej pomocy są niezbędne do poprawy harmonizacji w zakresie opieki nad ofiarami i pomocy im oraz rozwoju systemów wsparcia dla nich. Dla każdego państwa członkowskiego można by stworzyć kolejne narzędzie: niezależny organ monitorowania i gwarancji obejmujący krajowego sprawozdawcę, który monitoruje skuteczność środków wdrożonych przez państwa członkowskie w ramach zwalczania handlu ludźmi, prowadzi badania i utrzymuje kontakty z publicznymi i prywatnymi zainteresowanymi stronami zajmującymi się tym zjawiskiem na różnych poziomach.

3.13. EKES jest zdania, że w dyrektywie należy zwrócić większą uwagę na ofiary handlu ludźmi, i pragnie przypomnieć, że państwa członkowskie mają obowiązek otoczyć je opieką, chronić je i zapewniać w jak największym stopniu ich włączenie społeczne. Dyrektywa powinna nie tylko przypominać, że nie należy karać ofiar handlu ludźmi, lecz również wzmocniać mechanizmy i instrumenty pomocy i wsparcia dla ofiar, zwłaszcza z grup szczególnie wrażliwych, takich jak małoletni, mniejszości, uchodźcy i migranci nieposiadający dokumentów. Należy w niej również w większym stopniu rozważyć i wzmocnić narzędzia dochodzenia roszczeń przez ofiary i zapobiegania, w tym bezpieczne mechanizmy zgłaszania przestępstw i składania skarg oraz fundusze odszkodowawcze.

3.14. Integracja w kraju docelowym opiera się na ułatwianiu ofiarom handlu ludźmi udziału w zindywidualizowanych planach pomocy, informowania, doskonalenia zawodowego i upodmiotowienia za pomocą: przyjmowania w specjalnych chronionych ośrodkach; obowiązkowego wydawania dokumentów pobytowych jako warunku koniecznego do uwolnienia się od handlu ludźmi; pomocy, informowania i profilaktyki zdrowotnej; wsparcia psychologicznego i mediacji kulturowej; informowania i doradztwa socjalnego i prawnego; kursów językowych i alfabetyzacji; oceny zdolności i kompetencji; poradnictwa i szkolenia zawodowego; integracji na rynku pracy.

3.15. Dyrektywa nie odnosi się do zmian legislacyjnych w zakresie ochrony praw ofiar czy też pomocy i wsparcia dla osób będących ofiarami handlu ludźmi, które to dziedziny wymagają jeszcze dużego udoskonalenia. EKES przypomina, że dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE⁽³⁾ ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw dotyczy między innymi określonych potrzeb poszczególnych kategorii ofiar handlu ludźmi, niegodziwego traktowania dzieci w celach seksualnych, wykorzystywania seksualnego i pornografii dziecięcej.

3.16. EKES zwraca się do Komisji o uwzględnienie we wniosku dotyczącym zmiany dyrektywy konieczności zachowania zgodności z dyrektywą 2004/81/WE.

3.17. Współpracę ze strony ofiary należy rozumieć jako chęć udziału w zindywidualizowanym planie integracji społecznej i uwolnienia się od sytuacji wyzysku. Dokument pobytowy nie może być wydawany wyłącznie tym osobom, które decydują się współpracować z wymiarem sprawiedliwości, gdyż możliwość skorzystania z alternatyw dla handlu ludźmi, czyli dostęp do usług terytorialnych umożliwiających zdobywanie kwalifikacji i upodmiotowienie, uwarunkowana jest uzyskaniem dokumentu pobytowego.

(³) Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z dnia 25 października 2012 r. ustanawiająca normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępująca decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW (Dz.U. L 315 z 14.11.2012, s. 57).

3.18. Ofiary niechętnie zeznają przeciwko handlarzom ludźmi. Często poddawane są nieustannemu szantażowi, a zeznania wymagają od nich zaryzykowania swojego życia i życia swych rodzin. W tym względzie należy przypomnieć, że zgoda ofiary handlu ludźmi na wyzysk nie ma znaczenia (art. 3 lit. b) protokołu ONZ o handlu ludźmi z 2000 r.).

3.19. EKES wzywa również Komisję do poczynienia postępów w realizacji zaleceń zawartych w jej publikacji pt. „Unijne prawa ofiar handlu ludźmi”⁽⁴⁾, tak by państwa członkowskie zawsze wydawały ofiarom handlu ludźmi dokumenty pobytowe w następujących przypadkach:

- gdy obecność ofiary jest niezbędna do celów postępowania przygotowawczego lub sądowego,
- gdy ofiara wykazała wyraźną gotowość do współpracy,
- gdy ofiara zerwała wszelkie związki z sprawcą lub sprawcami przestępstwa handlu ludźmi,
- gdy ofiara nie stwarza żadnego zagrożenia dla porządku publicznego lub bezpieczeństwa publicznego.

EKES zachęca również państwa członkowskie do korzystania w większym stopniu z możliwości oferowania ofiarom zezwoleń na pobyt ze względów humanitarnych lub osobistych, nawet jeżeli powyższe warunki nie są spełnione.

3.20. EKES ponownie zwraca uwagę na znaczenie działań na rzecz zapobiegania handlowi ludźmi, kładąc nacisk na potrzebę zmniejszenia popytu na wszelkie formy wykorzystywania. Popyt na tanią siłę roboczą lub prostytutkę nadal rośnie pomimo faktu, że często wiążą się one z przestępstwami handlu ludźmi.

3.21. Komitet uważa, że należy rozwinąć wiele działań mających na celu poprawę informowania i podnoszenia świadomości w tych kwestiach, wypróbując również nowe narzędzia komunikacji, szkolenia, programy edukacyjne i kampanie uświadamiające usprawniające zwalczanie handlu ludźmi we wszystkich państwach członkowskich.

3.22. EKES zgadza się co do potrzeby sprawniejszego gromadzenia danych, a także udoskonalenia narzędzi służących do lepszego rozpoznawania tych przestępstw. Oczywiście jest, że wiele przypadków jest niezgłaszanych, czemu też należy zaradzić i na co należy zareagować w drodze koordynacji i współpracy między państwami członkowskimi, a także z instytucjami europejskimi. Propozycja dotycząca rocznego sprawozdania statystycznego na temat handlu ludźmi może pomóc w uzyskaniu lepszych danych, usprawnieniu działań, a także w podniesieniu świadomości społecznej na temat tych przestępstw.

3.23. EKES ocenia również pozytywnie fakt, że Komisja stwierdza konieczność przedstawiania Parlamentowi i Radzie Europejskiej rocznego sprawozdania z wysiłków państw członkowskich w zakresie zwalczania handlu ludźmi, w którym zaakcentowane zostaną realizacja działań i ich wpływ.

3.24. EKES jest zdania, że przedstawienie tego wniosku dotyczącego zmiany dyrektywy powinno posłużyć podnoszeniu świadomości i lepszemu informowaniu o potrzebie sprawniejszego zwalczania handlu ludźmi. Naruszenie praw wskutek różnych rodzajów wykorzystywania wymaga kompleksowej i wielowymiarowej reakcji, w której kapitalne znaczenie ma rola obywateli i obywateli w walce z bezkarnością i normalizacją nadużyć.

Bruksela, dnia 27 kwietnia 2023 r.

Oliver RÖPKE
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽⁴⁾ Unijne prawa ofiar handlu ludźmi.